

desa. També es podria pensar en ags. *talu* 'rondalla, narració', a-al. ant. *zala* 'relat', 'nombre', esc. ant. *tala* 'compte, nombre', o bé ags. *tâl* 'burla, calúmnia', a-al. ant. *zâla* 'aguait, sotjament, perill', esc. ant. *tâl* 'engany, seducció'. — 15 D'on el cognom cat. *Mascó*, ja documentat en el S. XIV (BDLC x, 9). — 16 També ho pot ser *Mascarius* (-*harijs*), que és antic a Alemanya. Algunes dades sobre l'extensió en romànic: *Mascarou* en el Cantal, antigament *Mascheyron*, -ou (1600, 1618); *Mascayrolle* apareix a l'Aude des de 1332, i allà hi ha uns quants *Maaquière* i *Mascareille* (Sabarthès). *Mascaró* i *Mascarell* són antics i molt escampats pel Princ. i el País Val. (MzPi., Orig., 204); *Mascaróch* i *Maxcarol* es documenten en mossàrab; *Mascarus* i *Mascarina* a Lombardia des de l'Edat Mitjana (GSerra, ZRPh. LVII, 543-4). No és una àrea clarament germànica ni cèltica, però la presència en terres mossaràbigues, si es tracta del mateix nom, no seria gaire favorable al cèltic ni gaire més al sorotàptic. — 17 Eliminem coincidències desorientadores. El turc *maskara* 'burla' (que d'aquí va passar al romanès, al judeoespanyol de Rodes, i a d'altres llengües dels Balcans), és clar que és manlleu directe de l'ar. *mâshara*, per tant interessa ben poc en el problema. Encara menys l'algerià *Mascara* que ve de l'ar. *Umm o'Askar* NP de dona. Ni crec que puguem fer gaire cas del scr. *maskari* m. 'monjo captaire', que se sol explicar per un *maskarab* m. 'canya bambú' (amb la qual caminaria el monjo), per més que aquest sigui un mot indocumentat. En canvi potser no tenim dret a oblidar l'ar. *masû* 'monstre', 'nan', 'deforme' en *RMa.*, el Gloss. de Leiden, Boqtor etc. (Dozy, Suppl. II, 590), que ve *mâsaûa* 'ell metamorfosà' documentat en *RMa.* i en l'Idrissi i del qual un derivat *masû* ja figura a l'Alcorà i a *L'home i la bèstia* (S. x) en el sentit de 'cosa sense vida' o monstruosa (víctimes de metamorfosi) (Penrice, Dieterici): ço que com a ètimon de *masca* 'bruixa' no fóra absurd tenint en compte la demostració donada per Bréhier (*Byzant. Zschr.* XII, 1ss), que a Itàlia pullulaven els mims i pallassos d'origen oriental ja en els primers segles de l'era cristiana: ¿pogueren ells aportar a Itàlia un mot siríac o camito-semític emparentat amb aquest mot aràbic, i que vagi emergir després en el S. VII? Val a dir que el siríac *mask* 'bufó' citat per Steiger, sembla ser mot adventici.

MASCLE, del ll. MASCŪLUS id., pròpiament diminutiu de MAS, MARIS, del mateix significat. □ 1.ª doc.: 50 orígens (S. XIV i abans).

«D'aquesta --- reina Costança hac lo dit senyor infant En Pere molts infants, dels quals sobrevisqueren a la dita senyora reina e al rei llur pare, quatre *mascles* e dues donzelles, ço és a saber: l'infant N'Antós e l'infant En Jacme e l'infant En Frederic i l'infant En Pere ---», Muntaner (*Cròn.*, Casac. I, 34, 32, fets de 1262, § 11). Avui, com sempre, usual pertot, tant aplicat a l'home com als animals: «--- escoltant embadalit el --- cant del rossinyol --- les notes més delicades, suaus y cadencioses, eran les d'aquelles clares y tebes nits primaverals, en què l'*mascle*, delirant d'amor y esperansa, reŀlava, mentres la companya, enternida y pacient covava el niuet ---», JnRosselló (*Manyoc Fr. Mall.*, 120). En el llenguatge parlat, viu encara pertot (fins a la frontera pirinenca, Formiguera de Capcir, 1960), *mâsklê* s'oposa a 'femella' amb les lleus variants de pronúncia dialectal: *mâsklê* i *femêla* a Benasc, parlant de l'isard; i altres llocs de Ribag. i Matarranya (*masclo* Maella) (àdhuc a les valls de l'Alt Aragó: *mâsklo* o *êmbra* a S. J. de Gistau), 1965.

Algunes accs. secundàries: *el mascle* és l'home que es dedica a alimentar les basses de sal, a Santa Pola (1963); com a adjectiu serveix secundàriament per diferenciar certes espècies vegetals: *pi mascle* (Estao de Cardós, 1934), *boix mascle* (Serradell, *Sota Terra*) etc. *El mascle de la cua* d'un cavall o altre quadrúpede, que ja veiem en el S. XV en la *Manescalía* del ms. 215 de París: «lo cavall deu haver lo cap molt sec --- les cuxes grosses --- de fore; la coha baxa e ferma ab gros *mascle* e prou cabels larcs fins a terra ---», f° 11v^o: de primer comparació amb el membre viril dels animals, que ha donat lloc al nom de certes peces mecàniques, com napol. *maškê* i sudital. 'forrellat' (*ASNSL* CLXI, 314) etc.

Explosiu, 'mena de canó de bombarda' [1451]: «foren pesats dos *mascles* de coure e la tomba de coura de la bombarda appellada de Sta. Eulària», Bna. 1464 (*Ardits* II, 437); 'morteret per a andanades de festes': «fonc arborat un standart --- de dita galera y tirats uns *mascles* de artilleria que tenien allí carregats --- y tiraren axí mateix la artilleria, y fonc comensada música» 1620 (Bofarull, *Ant. Marina Cat.*, p. 111); que acaba per davallar al nivell d'una mena de piula: B. de Maldà, *Coll. B. V.*, 138, o cosa intermèdia: «se cremavan alguns castells y rodes de focs artificials per tals --- professons --- ab molta cantitat de cohets, trons, magranes y piules, sueltos per los carrers, *mascles* o mortarets en festas de iŀglésia nova ---», id. (*Excursions*, p. 166).

DERIV. D'aquí després *masclèt* 'piula de ferro' val.: *tirar masklêts* Estivella (1962), «en un rincón de la taberna guardaba el polvorista varios capazos de *masclêts*, petardos de hierro que se disparaban como cañonazos», Blasco Ibáñez (*Cañías y barro*, p. 174); *masquet*; *masclètada*. *Masclar*. *Masclars* [DAg.]. *Masclerjar* [DAg.]. *Mascleraya*. *Masclera*. *Mascleria*. *Masclera*.

En forma sàvia: *masculí* [fi S. XIII: *CostTort.*], del ll. *masculinus* id.; «en gènere *masculí* val --- y en neutre ---», OPou (*TbPu.*, 147); *masculinitat*. També tingué curs una forma adaptada a *mascle*: *masclí* [fi S. XV, *AlcM*], segons sembla encara usat a Mall., en el sentit figurat de 'intens, fort': «una bromada --- s'acostava --- plovent a talabaxons --- a Tremp, on som arribats ab pluja de canal, d'aquella més *masclina*: el pobre Moll anava ben xop ---» (BDLC XII, 163); *mal masclí* 'mal histèric que ataca l'home', i després *mal de masclí* (Menorca: Careta; tort., *BDC* III, 102; XIX, 166) o *mal de +mascló* (Careta, *Barbr.*, pp. 202, 261); cf. Spitzer, *LexikK*, p. 63. Després aplicat a tor-